

Wilde bijen in mijn

Tekst Annette van Berkel

Algemene hommelskoninginnen herkennen

In het vroege voorjaar, februari tot in de loop van april, komen de hommelskoninginnen uit hun overwinteringsplek. Zij overwinteren alleen zonder volk met het sperma van de darren waar ze in de voorafgaande zomer mee gepaard hebben in hun spermatheca in het achterlijf. De eerste verschijnen tegelijk met de eerste vlucht van de honingbijen en zijn dan vaak te vinden op voorjaarsbloeiërs. Het is altijd een heerlijk moment: zo'n eerste lekker grote, zoemende hommelm!

Vrijwel iedereen met veel voorjaarsbloemen in zijn of haar tuin of balkon kan daar een van de algemene hommelssoorten tegenkomen. Het is leuk om deze soorten te herkennen. In dit artikeltje worden de verschillen beschreven. Ik laat de koekoekshommels buiten beschouwing, want die verschijnen meestal pas vanaf eind april of later. Als u een hommelm tegenkomt en u wil de soort weten moet u in eerste instantie letten op de kleur van de achterlijfspunt (de kont) en de kleur van het borststuk.

Witkonten

De meest algemene en ook vaak de vroegst verschijnende hommelm is een witkont: de aardsommelm. Het is een zwarte hommelm met een witte kont met twee gele bandjes, één op de voorkant van het borststuk en één op het achterlijf (foto 1). Wat we aardsommelm noemen is eigenlijk een groep van vier soorten, het zogenaamde aardsommelm-complex (aardsommelm *Bombus terrestris*, veldhommelm *B. lucorum*, grote veldhommelm *B. magnus* en wilgehommelm *B. cryptarum*). De soorten zien er min of meer hetzelfde uit en zijn alleen met

DNA uit elkaar te houden. Dus wanneer we het hebben over de aardsommelm, hebben we het eigenlijk over het aardsommelm-complex.

De andere witkont die in het voorjaar vliegt is de tuinhommelm (*B. hortorum*). Ook dit is een zwarte hommelm met twee gele bandjes. De één op de voorkant van het borststuk en de ander precies op de taille. Bij de tailleband zit het geel dus op het eind van het borststuk en aan het begin van het achterlijf. Van opzij lijkt het net een geel zadel (foto 2). Deze hommelm heeft een lange kop en de langste tong van de zes soorten die hier besproken worden. Zij vliegt meestal op bloemen met lange kroonbuis zoals gele dovenetel. Aardsommels zie je hier meestal niet op.

Roodkonten

Een hommelskoningin met een roodbruine kont kan een steenhommelm zijn of de weidehommelm. De steenhommelm (*Bombus lapidarius*) is een grote, helemaal zwarte hommelm met een roodbruine kont (foto 3).

1. Aardsommelm-koningin.
Foto Remco Schoonderwoert

2. Tuinhommelm-koningin.
Foto Anthonie Stip

3. Zonnende steenhommelm-koningin.
Foto Annette van Berkel

tuin (herplaatsing)

in het voorjaar

Vanwege een fout van de redactie met het beeldmateriaal is in overleg met de auteur besloten dit artikel uit het vorige nummer opnieuw te plaatsen. Zie ook het erratum op pagina 37.

De weidehommel (*B. pratorum*) heeft, behalve de rode kont, een geel bandje aan het begin van het borststuk en soms een geel bandje aan het begin van het achterlijf (foto 4). Dat tweede bandje kan er vanaf de achterkant gezien uitzien als twee gele achterlichtjes. De weidehommel is een vrij kleine hommel. Zij is er vroeg bij in het voorjaar en heeft doorgaans als eerste werksters rondvliegen.

Bruinruggen

De hommels met een bruin borststuk zijn de boomhommel en de akkerhommel. De boomhommel (*Bombus hypnorum*) heeft meestal een kastanjebruin borststuk en een witte kont (foto 5). Zij is een grote hommel, zeker vergeleken met de akkerhommel. De akkerhommel (*B. pascuorum*) heeft een roodbruin borststuk en een min of meer roodbruine kont (foto 6). Tussen dat borststuk en de kont kan het variëren van zwart tot geelbruin met alles ertussenin. Een behoorlijk variabel insect dus, dat heel wat gepuzzel kan opleveren.

Werksters en mannetjes

De werksters zijn hetzelfde gekleurd als de koningin. Ze zijn alleen flink kleiner. De eerste werksters zijn vaak heel erg klein omdat de koningin al het werk alleen heeft moeten doen. Als er eenmaal werksters in het nest zijn worden de volgende generaties werksters meestal groter. De werkster-grootte hangt sterk samen met het beschikbare voedsel. Het verschijnen van de werksters is afhankelijk van wanneer de koninginnen beginnen met vliegen en hun nest kunnen starten. En dat hangt weer af van de wintertemperaturen en de duur van de winter. De mannetjes verschijnen vanaf mei (weidehommel) of later. Zij zien er bij een aantal soorten anders uit. Ik ga daar niet verder op in. Wie meer wil weten over hommels herkennen verwijst ik naar de *Basisgids hommels* van EIS Kenniscentrum Insecten. ●

Literatuur

Smit, J.T., Kalkman, V.J. en de Rond, J, 2018. Basisgids hommels, EIS Kenniscentrum Insecten, Leiden.

4. Weidehommel-koningin drinkend op bloeiende cycloam. Foto Anthonie Stip

5. Boomhommel-koningin drinkend op vlinderstruik. Foto Pieter van Breugel

6. Akkerhommel-koningin. Foto Annette van Berkel